

Ese in tóta
Sambat'a.
Pretulu abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
1/2 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe anu 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/2 a. 19 piast.

Decursulu antaiei adunari generale
a „ASOCIATIUNEI TRANSILVANE pentru
literatur'a romana si cultur'a poporului romanu“,

tienute la Sibiu in 4. noemvre n. 1861.

Provedinti'a dieésca, care a aপরatu in modu atatu
de minunatu elementulu romanu de incercarile nimicitoare,
cate s'a facutu in unu síru lungu de seculi asupr'a
lui, a facutu s'ajungemu si aceste dile de rara bucuria
si de mare importantia pentru noi, cá se vedemu infiin-
tiata „Asociatiunea Transilvana romana“, in feliulu seu,
pan'acum cea d'antaiu si mai buna institutiune menita
a ne dá cerut'a repegiune pe calea progresului si a
adaoge la adeverat'a nóstra prosperitate nationala.

Onorabili lectori sciu acum din diurnalele nóstre,
ca statutele mentionatei asociatiuni sunt intarite dela
pre'naltulu locu, si ca cea d'antaiu adunare generala
pentru constituarea si inaugurarea aceleia a fostu chia-
mata pe 4. Noemvre n. a. c. la Sibiu.

In momentele, candu scriemu aceste síre, tocm'a
decurgu siedintiele adunantiei numite si asiá suntemu
in placut'a pusetiune d'a puté aduce in Nrulu acest'a
decursulu si rezultatulu acelor'a la cunosciinti'a onor.
publicu.

Luni, 4. Noemvre n., pela 9 óre, sal'a din casele
seminariale d'aici, in care se tienusera si siedintiele
conferintiei nationale din Ianuaru a. c. si care erá
destinata si pentru siedintiele de acum, a fostu inde-
sulta de multímea aceea de romani inteliginti si tierani,
cati venira din diverse parti ale romanimeii din Tran-
silvani'a si Banatu, spre a luá parte la frumós'a si rar'a
solemnitate nationala din aceste dile. Ne pare reu, ca
celelalte provincii austriace locuite de romani nu fura
de locu representate, má chiaru si Banatulu participá
la adunanti'a de acum numai prin vr'o trei membrii, pe
carii furemu norocosi a-i salutá in persónele prédem-
niloru DD. Aloisiu de Vladu, notariu primariu in
comitatulu Carasiului, Dr. Atanasiu Marienescu,
vicenotariu la acelu comitatu si D. Iov'a Popovicu,
negutiatoriu si comite romanu din Lugosiu.

Pela 9 1/4 óre la propunerea Dlui Canonicu Ti-
moteu Cipariu se tramite o deputatiune la Escel.
Sa D. episcopu Andreiu baronu de Siagnn'a spre
a-i dá de scire, ca membrii sunt adunati cu totii si
spre a-lu postí la adunare. Esel. Sa intrá in sal'a adu-
narii pela 9 1/2 óre in insocire cu D. G. Baritju, unde
fú primitu prin vivate entusiastice.

Domnulu Episcopu prin o cuventare (pe care o
vomu publicá-o mai tardíu) facú o scurta reprivire la
trecutul celu mai vechiu si la celu de mai incóce,
veni la presinte si aratá insemnatarea dilei, dup'aceea
declará „Asociatiunea“ de infiin-tiata, éra prim'a siedintia
a celei d'antaiu adunari generale de deschisa; apoi des-
coperindu adunarii, ca in diu'a de astadi se implinesce
terminulu pe catu i s'a fostu incredintiatu conducerea
trebiloru asociatiunei, se retrage dela presidiu, depune
tóte hartiele atingátore de asociatiune pe més'a adunarii
si provóca pe acést'a a pasi indata la constituarea ei
in sensulu státuteloru. Totodata mai propune Esel. Sa,
cá spre mai usiór'a si mai curend'a ajungere a scopului,
adunarea s'aléga unu comitetu provisoriu, care se di-
rige cele pentru constituare. Propunerea fú primita si
s'alese de presiedinte alu comitetulu provisoriu Esel.
Sa D. episcopu Siagun'a, si DD. Dr. Hodosiu, Dr.
Nemesiu, Ioane Antoneli, profesoru gimn. si
Oroianu, profesoru gimn., cá secretari ai comitetulu,
éru DD. Dr. Vasiciu de Casieriu si Ioane Pinciu,
notariu din Resinari, de controloru provisoriu. Se citira
apoi o multime de scrisori si depesie gratulatóre din
diferite parti de pela bravii nostri barbati mai inde-
partati, carii nu putura a luá parte in persóna la sole-
nitate; apoi secretarii incepura a inscrie pe membrii
cati s'au insinuatu si cu acést'a siedinti'a se fini pela 1
óra dup'amediu

Dintre membrii inscrisi Esel. Sa D. Metropolitu
Ales. Sterc'a Siulutiu a oferitu sum'a cea mai
insemnata de 2000 f. v. a.; Esel. Sa D. eppu Andreiu
baronu de Siagun'a a datu 1000 f. si D. Axente
Severu, eroulu transilvanu dela 1848, érasu 1000 f.
D. Andreiu Mocioni de Foen 200 f. si mai multi

alii, carii prin sum'a de cate 200 f. se facura membrii fundatori ai asociatiunei.

Nu putem lasa neamintitu, ca Blasiulu, funtan'a acest'a a nationalismului, s'a distinsu prin oferirea sumelor mai multu cá ori care alta localitate romana.

Marti in 5. Novemvre la 10 $\frac{1}{4}$ óra se tienù a dóu'a siedintia a adunantiei, in care se citi mai antaiu o scrisóre a Esel. Metropolitului Siulutiu, aflatoriu de presinte in Vien'a in cause nationale, prin care aráta modalitatea respunderii sumei promise de Esel. sa si insemnate mai insusu; apoi se citi o scrisóre gratulátore a Dlui comite supremu alu Carasiului, Emanuilu Gojdu, dup'aceea se citi si se autentica protocolulu siedintiei din 4., in fine se citi list'a membriloru in scrisi, apoi se pasi indata la alegerea oficialiloru asociatiunei. Mai antaiu se facu votisare secreta pentru presiedinte, la care demnitate fù alesu Esel. Sa eppulu de Siagun'a cu 75 de voturi. La parochiamarea Esel. Sale de presiedinte, sal'a adunarii resuná de vivate nincetate. Din votisarea pentru presiedinte mai resultá ca Esel. Sa Metropolitulu Siulutiu capatá 20 voturi de presiedinte, D. Andreiu Moconi de Foen 17, DD. Cipariu, Baritiu si Gavriile Munteanu mai cate pucine. Venindu rindulu a se alege vice-presiedintele la propunerea Dlui Aloisiu Vladu fù alesu cu unanimitate deplina D. Canonicu Timoteiu Cipariu, éra de secretariu primariu se alese totu cu unanimitate D. Georgiu Baritiu. Se pasi apoi éراسi la votisare secreta pentru toti cealalti oficiali si membrii de comitetu deodata. Insa dupa-ce tóte voturile fura adunate se nascura pareri pentru a se intrerupe siedintia si a se amaná pana la 6 óre sér'a ceea-ce se si facu si dupa-ce urn'a cu voturile adunate se sigilá, adunarea se risipi pela $\frac{1}{2}$ la 3 óre.

In siedintia de dup'amédiu cum si in cea din 6. Noemvre se specificara voturile si se citi rezultatulu urmatoriu. De secretariu secundariu fù alesu D. Vestemianu, de casieriu D. A. Bechnitiu, de controloru D. Pinciu si de archivaru si bibliotecariu: V. Romanu. Éra de membrii ai comitetulu DD. I. Macelariu, A. Severu, Canoniculu Papfalvi, Petru Manu, Dr. Vasiciu, Sava Popoviciu, I. Popasu, N. Popea, Iacobu Bologá, Gavriile Munteanu, I. Antoneli, Dr. Nemesiu. In dio'a de 5. noemvre sér'a tinerii juristi salutara prin unu conductu de facile pe Esel. Sa presiedintele asociatiunei, pe D. Georgiu Baritiu, pe D. vicepresiedintele Cipariu, pe DD. Alois. Vladu, I. Branu de

Lemeni si Ioane Popasu, despre care in sa mai pe largu in Nrulu viitoriu.

(Vá urmá.)

Din tier'a Oltului.

Onor. D. Red.! Este ingenere sciutu, ca colonele acestei foi-su asia de anguste, catu deabea ajungu pentru alte cause scolare fórte momentóse, ér' nu pentru frecaturi lungi; ci fienduca D. docente Codreanu dein ambitiune, se apuca, si combate acele pucine síre ale mele dein Nru. 33 alu Amic. Scól. díse despre scólele din tier'a Oltului cam in generalu, si cu tóta crutiarea, asiá spre chiarificarea adeverului, ce si D. C. díce ca de presente e fórte necesariu alu pronuncia, te rogu se primesci si acestea pucine síre. — D. C. díce ca pre neasceptate-lu intempiná unu articulu din tier'a Oltului tractandu despre scólele oltene; acesta-i adeveratu, caci cum dísei si atunci, inca pana acum n'am cetitu vre una corespondentia scolara din tier'a Oltului, ér' D. C. de pe la Rusali lucra la unu articulu despre scólele din Veneti'a, si totusi nece adi nu-lu mai tramisa on. Red., póte ocupatiunile familiari nu-i dau tempu, séu póte voiesce, a face unu opu clasicu ce avea lipsa de mai multi ani. — Sum silitu a spune aceste, cá D. C. se fia incredintiatu ca-lu cunoscú. — D. C. voiesce a aratá, ca cele díse de mine-su false, ci eu numai aceea am scrisu ce am vediutu cu ochii, si am auditu dela barbati demni de credentia, ba si de altumintrea facui numai unu estrasu fórte scurtu, caci de me intindeam mai de parte, poteam se aratu multe alte lipse si defecte ale scóleloru oltene. —

N'am pretinsu cá Dii invetiatori se faca unu avantaju nu sciú catu de mare in invetiaturi, pentruca le cunoscú starea si poterile, ci am recomandatú mai multu noului oficiolatu, centumviriloru si preutímei, a se ingrigi pentru scóle a luá mesuri energice pentru imbunatatirea salarioru, si redicarea de scóle nóue, precum si de ale provedé cu docenti apti, caci vedemu cá mai in tóte comitatele cu oficiali romani se facu asemenea pasi, midilocescu prenumerarea tuturoru comuneloru la Amic. Scólei, asia d. e. in districtulu Nasaudului tóte comunele — su prenumerate, multi docenti, si alti privati, intru unu numeru forte frumosu, ci in districtulu Fogarasiului mai inca o data cá alu Nasaudului, cu dorere cauta se martunsiescu, ca nece una comuna, fora numai vre o patru docenti, si vre o patru privati, si totusi D. C. are curagiulu a díce, ca le am cunarbatu liniscea, si am scarbitu poporulu, ce sofisme! lu-dore

ca l'am treditu din letargi'a, in care se află si caci n'am disu in locul celor scrise numai atat'a „dormiti, dormiti in pace!“

D. C. mi-recomanda una modestia in raportulu meu facia cu betranulu docente din Recea. — Eu-su cu tota reverenti'a catra acelu betranu; ci deca a sierbitu statului 42 de ani, ar' fi unu pecatu forte mare alu lasa se se mai mortifece si acum la betranetia, credu ca ar' merită o pensiune pentru atare oficiu, care ar' si capeta-o, numai densulu se voiésca. — Ma incoló D. C. e opu se scia, ca acelu betranu se tiene pre sine cá unu semisuveranu, nu voiésce a corespunde cu scaunulu metropolitanu pre catea vicariale, ci de adereptulu. Instructiunile pentru propunere date din partea Vicariale n'a voitu se le primésca, mai de multe ori a fostu admonutu, fara a se indrepta, si D. C. totusi dice ca pote-si vá avé instructiunile de a propune nemtiesce, ăresce ca pentru D. C. țiera Oltului e inca tiéra incognita, nece scia de multele acte de in 59 si 60, ce mergeau la Blasiu, si de acolo indereptu, nece despre plansórea Receriloru; intrebe pre coleg'a sa din Ohab'a au n'a primitu densulu instructiuni de a propune limb'a romana si istori'a biblica dupa Cipariu, Arimetica dupa Giulanu, etc. si ore celui din Recea nu i se dede asemenea? intrebe-lu si aceea cá catu a fostu chiaru densulu de multiamitu in examenulu din anulu trecutulu dela scólele din Recea, ér' despre D. Vicariu si altii (afara de pretorulu Cobertz) lu-incredentiez cu s'oru departatu pucinu multiumiti, operatele cum dișei erau deliniari militare, respunsurele incurcaturu nemtiesci, in catu D. Vicariu se védiu silitu a pretende pe anulu viitoriu mai multu sporiu in limb'a romana.

Se pôte dara D. C. convinge, ca am vediatu si esamene, si prin urmare nu vorbescu din ventu, nece „mia spusu badea Stanu“, dupa cum dice densulu, facendu sofisme si alegorii, pentru cá se-si infrumsetieze stilulu celu minunatu!

Asi voi se sciu incai unulu din acei barbati fórte eminenti pre campulu litereloru, despre cari dice D. C. ca estra din scólele Recei si Ohabei; am intrebatu multi ómeni cunosculatoru de lucrurile Oltene si nece unu mi-putura spune ca se fia vre unulu, si cu care dupa cum dice asi poté impleu cumune si celei mai frumose mirese Romaae. — Dicu! frumósa alegoria lipsita de totu adevéru.

D. C. plinu de necasu, ca pre densulu nu l'am amentitu in acelu articlu, nice iam datu vre unu atributu de lauda n'a petrinsu in intielesulu celu chiaru ce l'am-

datu eu sententieloru, fienduca cu vorbindu despre starea scólei din Recea am disu pre scurtu si espresu, „cevasi mai benisioru sta scóla din Ohaba, acarei invetiatoriu facu locu si limbei romane cu litere“, si in adevéru, caci la examenulu de asta vera la care fura de facia Dii: Codru, Romanu, Maieru etc. aratara ceva sporiu bunicelu cu propunerea studialoru in limb'a romana, er' despre scóla din Veneti'a, am adausu „Cam asia sta si scóla din Veneti'a de diosu numita de poporu scóla nemtiesca“, — D. C. in sa cum-lu vediu eu intielege lucrulu cu totulu altu mintrea, nece prin mente mi-a trecutulu se intielegu, ca Venetienii voru fi facutu chiaru numai a tata catu Ohabenii cu atata mai pucinu catu Recenii, caci scóla din Veneti'a e un'a faptura de dupa 48 si inca dupa cum dice densulu a ne-maritoriului barbatu Pusicariu. — Apoi, ca cele dóue de antaiu se numescu de poporu nemtiesci, nu me prinde nici una mirare, ér' candu am auditu de dascalulu nemtiescu si scóla nemtiesca din Venetia, dicu! ca erá se me prinda frigurele, si acest'a n'am auditu adese, ci de cate ori vei intreba poporulu din locu, si giuru. Despre cei 11 tineri esiti din scólele Venetiei, si cari deja se afla la gimnasiu, nu sciu nemica, ci deca acest'a vá fi adevératu, atunci tier'a Oltului pôte fi marétia, caci preste pucinu vá avé destui barbati cualificati, caci eu sciu multi tineri din alte scóli la gimnasiu. —

In urma D. C. me onoreza cu atributulu de patimasiu; eu m'am silitu in cuviute pucine a intielege multu, asia n'am pututu nará ca cei patru tineri la gimnasiu esiti din scóla rom. unit. din Fagarasiu, invetiara intru unu anu buchile la Recea, apoi venira la Fagarasiu, si invetiare aci inca doi ani, si de aci la gimnasiu, credu cá pentru acésta nemenea afara de D. C. vá dice ca se alesa dela scóla din Recea, si ca eu-su patimasiu. —

Ce se tiene de scóla rom. orient. e dotata bine, caci mai anu-tiertiu se tiené doi invetiatori, unulu asia numitu Dascalu nemtiescu, acum inse numai unulu, cu unu salariu de 165 fi. di: una suta siese-dieci si cincii fiorini valuta austriaca, cu cari dupa cum dice D. C. unu invetiatoriu in giustarile presente pote traí destulu de bine. Onoratulu publicu se va convinge din acestea ca D. C. numai din pasiune folosindu fictiune de tota speci'a se apuca de acelea pucine sire ale mele, si le dede de adevéru false. —

D. C. se studieze bine starea scóleloru Oltene, se se arete energiosu in carier'a sa, se puna tota pasiunea

si ambitiuinea de o lature, si se starueze cá unu barbatu maturu, atatu in poporu, cátu si la oficialatu, si centumviratu, pentru inaintarea scóleloru, cace numai unu invetiatoriu e in stare a cunósce tóte lipsele si medilócele prin cari se póte inaltá o scóla, er' reulu celu adeveratu, care díce ca apasa la anim'a scóleloru si invetiatoriloru din tiér'a Oltului, se lu-arete cu tota cutezarea acelora, si numai dupa ce ar vedé, ca tóte cele intrepinse-su indesiertu, se le arete si publicului. —

Unu Olténu.

Postscriptum. — In tiér'a Oltului mai avuramu una scóla asia numita de docente si alt'a deutsch-romatische Schule von Vestea érași scóla primaria a fostiloru granicieri. Docentele de acoló invetiá pre teneri ér' dupa calapodulu celu din Recea; atestatele le dá nemtiesce cu titulu de susu; — Inse in anulu acest'a escanduse discordia intre familiare cele mai nobile de acolo, cá Stencescii etc. cari-si dá venitul carciumaritului totu pre sam'a scólei, si intre familia Popiloru érași nobila inse mica, carea nu mai voi asi dá partea sa pentru scóla, asiá si scóla apusa, in locu de a se redicá la o stare mai infloritória. —

Granicerii din Racoviti'a-si reparara, si provediura scóla érași bine, acum in sa escanduse si aci diferentia intre preutu si unu D. oficiru pensionatu, cest'a din urma cérca midilóce a induplecá pe poporu, cá se dica ca n'au de unde platí, cu tote ca si insulu, cu toti cei alalti subscrisera contractulu, ci preutul va fi bravu si nu va lasá se se nemicésca contractulu. —

Capitanulu pensionatu D Poparadu tienú una adunare cu preotii, judii, notarii si alti ómeni din giuru, si in urma determinara a deschide o scóla normale natiunala in Lis'a, unde din intemplare le remase si graniciloru unu quartiru dintre cele multe, capetara unu profesoriu bunu absolutu teologu de Blasiu si inca eminentu, lu-provediura cu unu salariu de patru sute fiorini val. aust., cá provisoriu pe timpu de trei ani. pana ce voru poté face unu capitalu de unde se plátésca si pe cei-alalti invetiatori, totu deodata determinara, ca fiinduca in Lis'a suntu doi preoti de confesiune romana neunita, unulu se fia catechetu ordinariu pentru fii de confesiunea resaritena, si asiá ne bucuramu, ca o se se faca ceva lucru placutu; in sa inscurtu timpu preutii resariteni pretinsera, cá gramatic'a se se introduca a D. Sava Popovicu ér' ceialalti aratara ca e fórte de lipsa a se introduce gramatic'a D. Cipariu cu atatu mai tare ca ortografi'a aceluia e recunoscuta si de

comisiunea sibiana. — Dupa aceea facura pretensiune, cá scóle se se numésca resaritene, cartile se se aduca tote din tipografi'a diecesana din Sabiiu; cei alalti nu se in-voira fiinduca quartirele unde erá se se deschida scóla sunt ale graniciloru cari cea mai mare parte-su uniti, ci pretense se fia naciunala fara caracteru confesionalu *) prietii resariteni dísero ca vomu intrebá la Sabiniu, vomu vede unde vom esí. —

Societatea Romaniloru pielari (timari, tabacari) din Fogarasu sentiendu lips'a de scóle, facú a unu capitalu peste optu sute fior., si acela lu-dede cu procente catu se póte de mari, si-asiguratu prin dóua marturii, totu deodata se promite ca dupa cercustari, in totu anululu va adauge la acelu capitalu, din cas'a societatei, puse o comisiune carea se ingrigesca de elu, prezydentii carea suntu Dii: Vicariu Chirila si prota Popescu. — Cu alta ocașiune vom impartesi si contractulu, prin care se obléga societatea. —

Asceptámu asemenea pasii si dela Societatea curatu romana din Orastia, precum si dela cele miste din Tergulu- Muresiului si Odorhei. —

Olteanulu de mai susu.

Sciri scolastice.

Ungari'a. Crisiulu rapede. (Capetu.) In Borodielu scóla e de lemmu, daru buna, quartiru curatu, léfa invetiatorésca 63 f. v. a. 8 orgia de lemne si cá cantoru 103 f. v. a.; invetiatoriulu e harnicu, scóla in estu anu n'a fostu frecuentata mai multu decatu de vre-o 20 invetieeci. In Top'a de Crisiu scóla nul'a, invetiatoriu este si ar fi de tréba, daca negliginti'a si beti'a nu l'ar stricá, cum am intielesu se va face despusitiune, cá comunele Top'a si Borodielu se se impreune la olalta

*) Si daca DDloru voiescu acést'a sinceru, apoi nu trebuia s'aduca de argumentu impregiurarea, ca „quartirele“ sunt d'ale fostiloru granicieri „uniti“, ci natiunale ar putea fi scólele nóstre numai pentru-ca toti suntemu romani si totu ce avemu este romanescu, si caci mai bine am putea inaintá astu-modu. Insa e mai consultu a ne tiené de ordinatiunile ce custa, panacandu barbatii nostri prin dieta ori alte ocașiuni voru midilóc delu prénaltele locuri luarea in mai d'aprópe considerare a starii actuale a scóleloru nóstre.

Dómne! Ce va mai fi si dupa predarea fonduriloru, graniciere, ce-mai nodu de cérta confesionala érași! R.

fiindu aprópe si avendu ceva din urma scóla buna. Léf'a invetiatorésca in Top'a dela comune e 60 f. v. a. 8 orgie de lemne si 20 metrete de cucuruзу (papusoiu) éra pentru cantori'a 83 f. v. a. din fundu religiunei. Scól'a au frecuentatu astu timpu numai 13 copii.

In Ausieu inainte de 1858 n'a fostu nici scóla nici invetiatoriu, éra in susu atinsulu anu s'a claditu si acolo scóla de lemn cu spesele comunei prin staruinti'a bravului nostru barbatu préonoratului Domnu Ioane Cristianu, protopopu surogatu, inspectorele scolare in districtului Crisiului si parocu locale, dupace dicu, a aretatu filoru sei sufltesci ce folosu potu trage din scóla, ce dauna au si voru avé fara de dens'a, li-a sucesu de s'a edificatu scól'a si s'a stabilitu unu salariu invetiatorescu de 200 f. v. a. dela comuna, 8 orgie de lemne, gradin'a, éra cá cantoru are. invetiatoriulu 8 jugere de pamentu; pe langa acea mai are scól'a unu capitalu de 1600 f. v. a. au frecuentatu scól'a in anulu acesta 42 de elevi impartiti in 3 clasi, au depusu esamenu atatu de iérna catu si de véra fórte bunu, de unde se póte vedé, ca invetiatoriulu e aptu de a corespunde chiamarei sale si demnu de lauda; in comunea Grossi scóla nu e, in sa contele Zichi a luat pe sine sarcin'a de a edificá cu spesele sale un'a scóla, totu contele Zichi a facutu o fundatiune pe sam'a scólei de 2100 f. v. a., din care trage invetiatoriulu unu salariu anuale de 120 f. v. a.; au frecuentatu estu timpu scól'a 12 invetiacei. Invetiatorulu nu e pedagogu.

In Vadu inca e scóla de piétra fórte buna cu cuartiru onestu, edificata 1852 din spesele comunei, léf'a invetiatorésca 180 fiorini val. austr. 23 cubule de bucate, 10 orgie de lemne, gradina pentru unelte. Invetiatoriulu harnicu de misiunea sa. A frecuentatu scól'a 38 de elevi impartiti in 3 clasi, s'a depusu esamenu atatu de iérna catu si de a véra cu sucesu bunu. Dubricenii n'au scóla nici léfa invetiatorésca, care e acum invetiatoriu, nu e pedagogu, are in sa 4 clasi gimnasiali, cá cantoru are 80 f. dela fundu religiunei; in Bezue nici scóla nici invetiatoriu.

Acésta e starea scóleloru din cele 8 comune unite de pe Crisiulu rapede. Póte ca cineva vá inculpá pe preotii respectivi, ca pentruce n'au fostu mai bine scólele estu timpu frecventate de copi, acésta invinuire nici decatu nu póte cadé pe densii, caci ei si-au facutu datorinti'a aplicandu tóte medieles, ce le-au fostu in potintia, dar daca cu aceste nu potu merge mai departe, in desiertu implora bratiulu oficialiloru, caci

pe acesti cá magiari dela natura inimici inaintarei romanului, nu-i dóre capulu de aceea.

G. Mariu Marinescu.

Materiale de instructiune.

Istori'a romana natiunala.

(Urmare din Nr. 39 si 40.)

§. 46. Simonda si Teodor'a 1331 — 1332.

Mai marii tieriei, cá se imblanzésca pe Stefanu regele Serviei, alesera pe Simonda, — sor'a lui Stefanu de regina, avendu si prunci dela Michailu IV. Imperatulu, cá se puna pe Teodor'a, a doua muiere a lui Michailu IV., strinse óstea si cuprinse multe cetati; éra altele i le inchinara. — Renturnandu elu acasa, Teodoru se calugeresece, deórece doi romani Racsinu si Filipu alungara in 1332 pe Simond'a, si alesera de rege pe Alisandru, verulu lui Michailu IV.

§. 47. Alisandru Streantimeru, 1332—1358.

Acest'a câtu s'a facutu rege a chiamatu pe daco-romani sub Michailu II. Basarabu in ajutoriu, si a recuprinsu cetatile, ce se inchinara.

Andronicu intrandu pe nesciute, si recuprindiendu unele cetati, Alisandru tramite soli de pace dicédu: „Crestinii se traésca bine, si armele se se intórca asupra necredintiosiloru.“ Imperatulu nu s'a invoitu pentruca Glab'a intarise 15 cetati la Emu, cá se oprésca incursele daco-romaniloru. —

Alisandru 'si aduce moldovenii pe plata, si a cincea dí fù la Rosocastru, unde imperatulu erá taberitu, — si regele éra cerca pace. — Imperatulu abdice de Anhialu si Didimotehu, si pune terminu a doua dí cá ambii se jóre pe pace. — Peste nópte ajunsera moldovenii, si regele 'i impintená asupra greciloru, carii invinsi o tulira la fuga.

Alisandru in 1339 impacanduse, pe ficioru 'lu face rege (Michailu V. Asanu) si 'lu insóra cu fét'a imperatului, (Mari'a) si facenduse ospetiulu la Odriu lenga riulu Tuntia, a nou'a dí plecara tinerii la Ternovu. — Regele in 1341 cere dela imperatulu pe Sismanu fiulu lui Michailu IV. diu

muierea Simonda sora lui Stefanu domnula Serviei ca se lu omore, — se u se primisca resboiu, — pentruca Sismanu fiindu esulatu in Moldavia a fugitu la Constantino-poiu. — Imperatesa nu vru se dee pe Sismanu, ei venindu Cantacuzenu cu armata in Bulgari'a, impaca pe regele furiosu. —

Mai tardiu, Cantacuzenu rapindu imperati'a dela imperatesa Anna, Alisandru merge in ajutoriulu imperatesei; perde in sa multi ostasi, deorece omulu celu reu la sufletu Cantacuzenu aduce pe turci in ajutoriulu seu, si silesce pe regele la pace (1343). — Cantacuzenu deschise turciloru port'a in Europa asupra crestiniloru. In acestu modu a grabitu caderea regatului bulgaro-romanu, — si a imperatiei romane (mai tardiu grece) din resaritu. — Alisandru regele more in 1353 lasandu pe fiulu seu Michailu V. de rege.

(Va urmá.)

Procedere metódica in propunerea partii sintactice a gramaticii in scoléle primarie.

(Urmare din Nr. 39 si 40.)

Cum se numescu membrele principale ale unei propozitiuni? Subiectu, predicatu si copula. — Uitati-ve ce sta scrisu pe tabla? „Turnulu e inaltu.“ — Care locu lu-ocupa in asta prop. subiectulu? Loculu d'antaiu. — Care locu lu-ocupa copula? Alu doile. — Care predicatulu? Alu treile. — Cum urmeza aici membrele propositionali unulu dupa altulu? Loculu antaiu ilu ocupa subiectulu, alu doile predicatulu, alu treile copula. — Insemnati: Ordinea, in care stau vorbele un'a dupa alt'a in propozitiunea simpla, ori a propozitiuniloru in cea compusa se numesce topica. — Ce 'ntielegemu dara prin topica seu urmarea vorbeloru intr'o constructiune? Ordinea in care stau vorbele un'a dupa alt'a. — Candu membrele propositionali urmeza, ca mai susu astufeliu un'a dupa alt'a, de antaiu vine subiectulu, adou'a copula si a trei'a predicatulu, atunci topic'a e naturala seu ordinaria.

Nota. In constructiuni, in cari copula e ascunsa, predicatulu nu vine in loculu alu treile, ci firesce in loculu alu doile.

Care e dara topic'a ordinaria? — Ce topica are propus. turnulu e inaltu? In care topica nu sta ea atunci candu dicu: „Inaltu e turnulu?“ In cea ordinaria nu. — Care membru sta aici la loculu antaiu,

care la alu doile si care la alu treile? — Cum putemu dara numi acesta topica? Intorsa. — De-pe ce se cunoste topic'a intorsa seu inversa? Despre aceea ca loculu antaiu atunci nulu ocupa subiectulu, ci predicatulu. — Ast'a n'o putemu dice, caci nu totdeun'a predicatulu, ci aorea si copula pote ocupa loculu antaiu in propozitiunea intorsa; in regula mai bine o vom rosti-o asiá: Dacu nu subiectulu, ci unu altu membru alu propozitiunii sta la loculu antaiu, atunci propozitiunea e intorsa seu inversa. Acum ve voiu arata aici pe tabla, catu de feluritu potu urma un'a dupa alt'a vorbele in antai'a propozitiune: 1. Mihaiu a fostu erou (subj. cop. pred.) 2. Erou a fostu Mihaiu? (p. c. s.) 3. Mihaiu erou a fostu (s. p. c.) 4. Erou Mihaiu a fostu (p. s. c.) 5. Fostu-a Mihaiu erou? (c. s. p.) 6. Fostu-a erou Mihaiu? (c. p. s.) — In cate moduri v'am aratatu asta propozitiune? In siése. — Candu sta prop. in topic'a ordinaria? Care din constructiunile de pe tabla stau in topica ordinaria? Cea d'antaiu. — In care stau celelalte? In cea intorsa. — Dece? Petrunca nu subiectulu ci altu membru propositionalu elu loculu antaiu. — Insa pe tabla in propozitiunea a trei'a subiectulu sta in loculu antaiu; aici ve insemnati, ca sunt propozitiuni, in cari desi subiectulu vine la loculu antaiu, totusi celelalte membre nu stau in ordinea ceruta, aceste propozitiuni dicemu ca stau in topic'a stramutata. — Acum, care din constructiunile nostre, sta in topica ordinaria; care in cea intorsa si care in cea stramutata? — Acum ve mai insemnati ca topic'a ordinaria (ca in const. 1.) este cea comune, cea mai multu intrebuintiata. De topic'a in propozitiunea 2. ne servimu, candu voim a da mai multa valóre predicatului; topica din prop. 3, 4., si 6. se pré intrebuintieza in vorbire, decatu mai multu de catra poeti; in-fine topic'a din propus. 5. o intrebuiu, candu intrebamu dupa predicatu.

(Va urmá.)

Varietate.

Informatoriulu.

Lugosiu 7. Octomvre v. 1861.

„Amiculu Scoléi“ in Nrulu 40, pune sub rubric'a „Varietati“ nesce intrebari in interesulu invetiamentului; — si la acele astépta respunsuri.

Eu aprobu forte desbaterea unoru asiá intrebari; caci neavendu romanii o uniformitate in directiunea

scolară, și o direcțiune statornică, conferinție de inspectori supremi, și câte odată de invetiatori, — nu remane alt'a, decatu a desbata unele întrebări pe calea publicității

La întrebarea antaia „Care este scopul escrierilor de concursu pentru statiunile invetiatoresci?“ precum și la celelalte, voi să răspund plecându din principiile comisiunii școlare din comitatul Carasiu.

Scopul concursului e: a) că se să aleagă cel mai demn dintre concurenți, — b) că cel mai demn să pōtă ajunge dela o stațiune slabă la alt'a mai bună; sēu pentru vina în locu de pedēpsă dela un'a mai bună la alt'a mai rea. c) că comunitatea să-si eserceze unu dreptu politicu, dreptulu de candidare, — caci nu să pōtă că comunitatea, să n'aiba influința la alegerea aceluia, pe carele să 'lu platesce.

Celu mai demn invetiatoriu între concurenți e acelu, carele a) a finitu preparandi'a cu mai bunu testimoniū, — b) a depus esamenulu de metodu cu mai bunu succesu, — c) a servitu că invetiatoriu mai multi ani și d) pōtă are și atestatu de diligenția în școlă și biserica, și de purtare bună în comuna. — Aceste se iau în considerațiune la denumirea unu invetiatoriu, prin comisiunea școlară din Carasiu.

De amu vrē se desbatem mai pe largu dreptulu politicu alu comunei, de a candidă, sēu după parerea unor'a, chiaru de a alege definitivu pe invetiatoriu, — atunci amu trece la alta tema.

Eu sum de parere, că dreptulu de candidare totdeun'a să pōtă dă comunei, — caci încatu ar sminti, inspectiunea mai înaltă pōtă corege; era dreptulu de alegere definitivă, nici decum, — caci de abuzurile cele multe nu amu putē propasi.

Să revenim la dreptulu de candidare, ce de-lu concedem comunei, atunci intelnim abuzurile aceste: a) s'a esperiatu cumca judii, notarii și preotii (!) să tocmescu cu invetiatoriulu concurentu, că acelu să plătescă la unu câte 10 f. și mai multu, pentru că ei să candideze pe invetiatoriulu concurentu în locul antaiu, sēu alu doile etc. apoi că candidatur'a să să întarēscă înca prin unu atestatu datu cu dieci de subscrieri ca comuna nu vrē pe altulu de invetiatoriu, (fara pe acelu carele a plătitu pe cei trei corifei din satu). b) s'a esperiatu, că multi concurenți să tocmescu pe sub ascunsu cu antistii comunali, cumca voiescu a servi pe mai puținu că alti concurenți; și în acestu modu antistii facu intriga, că să aduca pe celu ce cere mai puținu să catu de prostu sēu dōra și betivū, și atunci diferința de plata știută să o bage în posunariu,

— sēu pentru parsimoni'a comunei, carea să reduce de omenii întunerecului asia de tare, încatu nu să intereseza de școlă. —

Aceste două abuzuri adese, însă înțina atât'a ca o comuna, unde să facu de aceste, încă nu e matura, — încă nu e vrednică nici de dreptulu de candidare; — și în acestu modu, comuna pentru intrigile unor'a ar trebui pusă sub tutela și curatela. — Tristu lucru, că trebuia să venim și la asiă idei. — Dēca nu concedem comunei dreptulu de candidare, atunci trebuia să plecăm din principia absolutistice și să partinim despotismulu, — să punem invetiatori rei, nedemni, fără că să aiba comuna de a contradice, — atunci e dreptu a dispune despre pung'a altui'a; acelu însă nu o pōtă pretinde acelu, carele are simțiu de libertate, constituțiune drēptă, și doru de propasire.

Încatu înse aru proveni abuzuri în comuna, direcțiunea școlară mai înaltă, le pōtă nimici, alegēndu pe celu mai demn, fara că să fie și candidatu etc. — Dar acuma, carea e direcțiunea școlară mai înaltă. — În privința acelu, dōra nici unu comitatu nu stă asiă de bine că Carasiulu; deōrece aci direcțiunea școlară e reprezentată provisoriu prin o comisiune școlară, — carea să pōtă dice, că în adevēru e o direcțiune școlară națiunala.

Cu atata mai desperate sunt școlēle în alte comitate, unde sunt consistoriile — dicēndu — straine, sēu iurisdicțiunile politice dispun asupra lor; — tendința noastră să fie că pe viitoriu școlēle să aiba direcțiune națiunala, — sēu directori, că mai înainte de 48, — sēu inspectori că dela 48 încōce, — înse acele nici decum să nu să încrēdă consistorieloru, și jurisdicțiuniloru politice, — din membri de alta naționalitate!

Din acestu punctu de vedere comisiunea școlară din Carasiu, în congregațiunea din 4. Sept. a. c. a protestatu în contra cerculariulu II. D. episcopu alu Vrsietulu, precum să vede și din decisiunea adusă sub Nrulu 703. (Vedi „Am. Sc.“ Nrii 39 și 40).

Lasandu chiaru la o parte legile pentru autonomi'a școlară română, cându în privința acēia, Măiestatea Sa, 'și rezerva dreptulu de ordinațiuni, — noi nu vom suferi nici cându că Sântiții episcopi, — sēu consistoriile sēu semidicii *minorum gentium* de prin curtea episcopēscă să ne fie directori generali (naționali!!!) de școlē; o asiă batjocura numai în acelu casu pōtă cadē pe națiunea română, cându dōra guvernulu ar condamnă-o pentru viitoriu pe manile masinistiloru întunerecului, — cându sufletulu și spiritulu ei

se arunca de préda unor'a, carii dupa testimoniulu trecutului, nici facura alt'a, decatu 'lu nedusira se nu mai resulle nici unu picu a omu cu demnitate dela Ddieu. — Fia-le pecatulu strigatoriu la ceru, — pe sufletu!

Totusi, — óre atunci, candu unii din protopopii romani natiunali (catra carii am avé noi banatienii in-credere) striga, ca pentru ce se se eschida preotimea, dela influinti'a asupra scóleloru? óre au dreptu deplinu, si motive destule a intrebá acést'a?

— Eu sunt de parere, ca din punctulu legislatiunii nóstre nu au dreptu, — éra din alu politiceii, pentru pusetiunea nóstra trista, facia cu serbii, nu si potu culege motive intielepte!

In Banatu d. e. suntu doi episcopi resariteni peste romani, si acei episcopi sunt serbi. — Lasa, fia si serbi se dicemu; dar atunci candu traiescu din sudórea romaniloru, ai au puté pretinde se se intereseze si de caus'a nóstra, séu baremu déca nu ne ajuta, se nu ne strice; insa Dómne! 'i vedemu de regula intre inimicii romaniloru! — Nu cumva Dloru! asteptati propasírea nóstra dela acestia, — séu pizaraii de prin curtea D-Loru?

Mai departe: Intre diece protopopi, — doi sunt romani cu anima si faptele, — acelorú doi am puté incredintiá scólele, ér'apoi se sacrificámu scólele din 8 protopopiate? — Intre preoti s'aru aflá mai multi cu zelu pentru scóle, — insa ce póte, ce platésce cód'a, candu la capu se impute pescele? — Ma, candu si intre preoti sunt destui intriganti, si chiar' deosebi in contr'a invetiatoriloru, — ce vreti mai multu?

Ar fi bine se scimu rezultatulu si sporiulu scóleloru din Crisiana, decandu stau sub episcopi'a Aradului? — De ati scii ce ómeni binemeritati sunt si acolo pentru scólele nóstre, si intre aceia, meritele Dlui Pap János!

Comisiunea scolara din Carasiu a decisu cá concursulu se-lu publice totdeuna comun'a: a) pentru ca comun'a candidéza, si din acést'a scopu recursurile se dau la comuna; b) pentruca comisiunea comunica causele sale cu comun'a prin judii de cercu, si adese-ori prin subcomite, — si din acésta cauza, procedur'a o face mai scurtu; c) pentruca comuna trebuia se platésca la jurnale escrierea de concursu, — si comisiunea n'are casa de anticipare. — Altumintre comisiunea scolara privesce „Am. Scól.“ cá de unu jurnalulu oficiosu pentru scóla si pentru acést'a si pan'acum a recomendatu comuneloru cá se deschida concursulu deosebi si in „Am. Scól.“

La a dóu'a intrebare: „Ca este vre-o tacsă pentru invetiatori, candu ei si-primescu atestatele de cualificatiune, ori decretule de asediare?“ Raspunsulu e: Atestate de cualificatiune se tienu de esamenele de preparandia, si de metodu; despre tacsă pentru aceste sunt altii competinti de a responde; ce se atinge inse de decretule de asediare, date prin comisiunea scolara din Carasiu, potu dechiará ca nu e tacsă nici de unu cruceriu, nici pentru decretule, nici pentru alte afaceri oficióse a comisiunii. Invetiatorii, carii primira decretule potu marturisi.

Eu din parte-mi, nu-mi potu inchipui, nici in alte parti, tacsă pentru decretule. — CREDU, si sciu in sa ca nelegiuitu se storcu dela invetiatori destui bani, — i-am auditu chiar si plangédu-se; in sa trebuia se tacu, caci de a-si spune numele unor'a mi-ar dice éra: „Omulu acést'a e asia de atitiatoriu“ (?). Cei vatemati respunda!

Eu din parte-mi cugetu, ca tipariulu si calea publicitatii are si misiunea de a aduce la virtute si cunoscinti'a sufletésca pe cei negri la sufletu, — si aretandu-i la lume, ar' fi siliti moralicesce — déca e in sa omu — se fia de omenia.

La a trei'a intrebare: „Ca potu-se aplicá la posturi invetiatoresci, individi fara de studiulu pedagogicu? etc.“ potu responde ca comisiunea scolara din Carasiu, pana acuma nu a avutu lipsa se puna individi fara preparandia in atare statiune, — deórece in Carasiu se afla in sa multi preparandi fara statiune; din contra a venit unu casu legiuitu innainte, candu in loculu unuia fara preparandia, s'a denumitu unu preparandu absolutu.

Eu sciu ca in alte parti lips'a de preparandi, absoluti e mai mare cá in Carasiu si urméza cá se se aplicice si individi fara preparandia, déca au cunoscintie trebuintióse, cá se nu remana scól'a fara invetiatoriu; — ma, cunoscú si asia invetiatori fara preparandia, carii asia se cultivara, in catu merita a fi sustienuti de invetiatori si a le dá prerogativa chiaru si innaintea multor'a preparandi absoluti, carii nu invetiara preparandia pentruca au chiamare, ci cá se scape de inolare.

Lucru firescu, ca in asia casu, trebuia luatú in consideratiune salutea tinerimii scólare; si nu a individulu; — mai bine se suferu unu individu mai slabu in cultura de e si preparandu absolutu; decatu tinerimea unei comune intregi, -- si prin acést'a si poporulu.

Aceste le dícu din esperintia, si cu anima curatá

Dr. Marienescu.